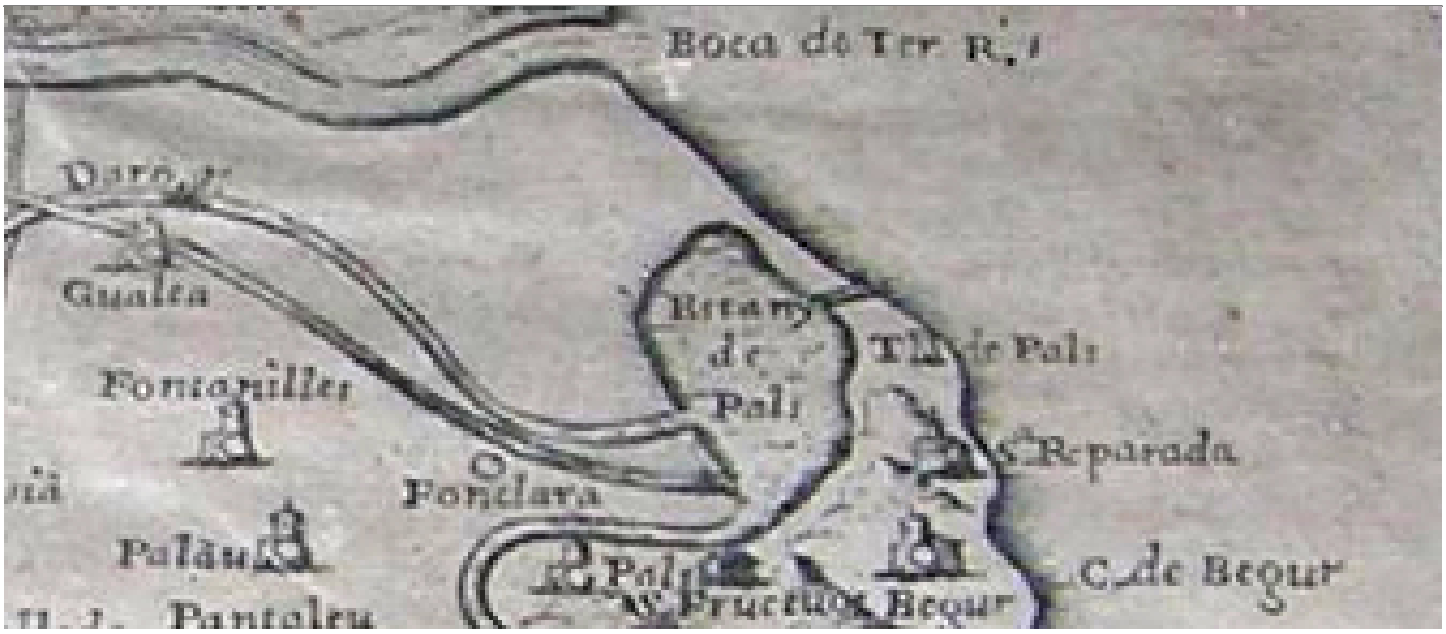

Més sobre el Port de Pals

Autor: Albert Fortuny
Data de publicació: 09-03-2011

Hi havia port a Pals o no hi havia port? Mentre els escèptics continuen dubtant, l'Albert Fortuny analitza el mapa topogràfic i geològic de Pals i en treu la conclusió que sí que n'hi havia: que Pals tenia port al segle XV, des d'on hauria salpat la primera expedició d'En Colom.

Farà ja uns quatre anys que la meva germana, un dia d'estiu em va dir: "Saps que n'hi ha un que va dient que en Colom va sortir de Pals?". – "Però que dius? –li vaig contestar jo–. Si a Pals no hi ha port". I és veritat: a Pals no hi ha port. Però potser n'hi havia.

Què era un port al s. XV? Aleshores no hi havia un port tal com l'entenem ara. Els vaixells varaven davant la platja; segurament hi havia una barca que et venia a buscar, hi havia aigua i menjar, el taller d'un mestre d'aixa, pescadors i, segurament, una taverna.

Hauríem de pensar que el port més gran seria el de Barcelona; però, si en veiem un gravat, observem que el vaixells varaven davant la platja i prou sort si hi havia un petit espigó per protegir-se del vent de llevant.

Barcelona i el port vistos de Montjuïc

Així, veiem que els ports no eren més que la platja i, amb una mica de sort, amb el temps s'hi va construir un espigó pel costat de llevant, per protegir una mica els vaixells. Però també qualsevol entrada de la costa podia servir de recés per resguardar els vaixells.

Aleshores, si fem la hipòtesi que en Colom va sortir de Pals, anem a veure la Platja de Pals si hi podia haver un port o no.

La platja de Pals s'anomena el Grau, denominació que trobem a molts altres indrets de la costa i que ens consta que funcionaven com a port, com són el Grau de València, el Grau de Castelló, Es Grau de Menorca, el Grau de Vinaròs, de Gandia, de Moncofa i Nules, Burriana, Cullera i algún més.

A més, podem veure que tots el topònims amb la denominació de "Grau" es corresponen a un mateix patró: un port, al davant o dins d'una albufera, aiguamolls, estany o desembocadura d'un riu –de fet, un bon lloc per resguardar les naus–.

Però, respon el Grau de Pals a aquest mateix patró?

Si observem el plànols antics de Pals, fins ara havíem vist que s'intuïa una entrada del mar davant de la vila. Però aquest estiu vaig anar a fer una visita al Monestir de Poblet i, potser per vici, ho vaig anar fotografiant tot.

A la sala que correspon a l'antic despatx de l'abat, hi ha un mapa de Catalunya del 1720, que també vaig fotografiar.

El seu autor és un tal Josep Aparici, que el va fer per encàrrec de Felip V i diu "añadidos algunos lugares al presente año de 1769".
Al plànol hi podem veure ben dibuixat l'Estany de Pals, una albufera alimentada pel Daró i amb sortida al mar i també la torre de Pals (actual Torre Mora) que faria de far o referència per l'entrada del port.

Després de veure aquest mapa, podem mirar ara el planells actuals de Pals de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, que són els millors que hi ha, tant topogràfics com geològics.

L'aplicació de l'Institut Cartogràfic de Catalunya que hi ha a internet permet superposar el mapa topogràfic i el geològic, de manera que podem veure les imatges del subsòl, i es veu perfectament on eren els sediments salins, resta de l'antiga entrada del mar, i que representen perfectament on era el port de Pals.

Mapa topogràfic de Pals

Mapa geològic de Pals

Superposició del mapa topogràfic i geològic de Pals

La situació general del port de Pals seria aquesta, delimitada pels sediments salins indicats en color rosa en el mapa geològic.

Primer hi trobem una entrada oberta del mar que seria un primer lloc de protecció per les naus, i els Masos de Pals (antigues cases de pescadors) a la vorera sud.

S'hi observa que ens trobem amb una entrada del mar fins a un pas més estret entre el Mas Gelabert i el Mas Pinell. Aquesta entrada interior arribava fins al Moli de Pals, que tancava un estany o aiguamolls alimentats pel Daró.

Ara tenen força sentit les cròniques que descriuen que es podia navegar fins el Molí de Pals, fet que amb les imatges es veu evident.

El resultat seria un paisatge molt semblant al que tenim actualment a "Es Grau" de Menorca.

Es Grau de Menorca i l'albufera

Al meu entendre, el port va desaparèixer per raó del desviament del Ter (al mapa geològic surt el Ter nou i en el de Poblet el Ter vell que desembocava davant de l'Estartit), a la falta d'aigua del Daró i per l'aprofitament dels aiguamolls com a lloc de cultiu.

Ara, a la vista de tot el que acabo d'exposar, podem assegurar que a Pals no hi ha port... però n'hi havia!

I això tot sol demostra que en Colom i tota la expedició van sortir de Pals?

Axó sol, no. De fet, jo m'he preguntat molts cops per què van sortir de Pals, i no de Palamós, Mataró, Badalona o Barcelona. Però aquesta, ja n'és una altra història.

Albert Fortuny

Enginyer Industrial
Professor de la Universitat Politècnica de Catalunya
Febrer del 2011